

Tom Lanoye
**GELUKKIGE
SLAVEN**
roman

2013 Prometheus Amsterdam

Tom Lanoye
GELUKKIGE
SLAVEN
TOMMY

‘Hij hield van zijn kwellingen als van trouwe vijanden.’

(uit *Rebellie*, Joseph Roth)

“Toen ik hem voor het eerst zag, dacht ik:
zoals deze man is, zo had ik moeten zijn.’

(uit *De donkere kamer van Damokles*, W.F. Hermans)

proloog

eerste deel

NEERGANG

tweede deel

VERENIGING

derde deel

HOOP

WE VINDEN TONY HANSSEN TERUG tijdens de honds-
dagen van een verstikkende, walmende, besmettelijke zomer.
Niet in het uiteenvallende continent waar hij meer dan veer-
tig jaar geleden zijn levenslicht zag. Daar is het winter nu,
daar regent het vuile sneeuw op straat en onheilsberichten
in alle parlementen en beursgebouwen. We treffen hem aan
elfduizend kilometer verderop, in de schaamspleet onder de
tropisch gezwollen buik van Brazilië, de open wond genaamd
Rio de la Plata, Rivier van Zilver. Ze is breed als een zee, ze
ruikt naar petroleum en ingewanden en ze is het voorge-
borchte van de Atlantische Oceaan — een deinend, konings-
blauw universum vol verborgen gasvelden, scheepswrakken
en walviskadavers.

Op de beide oevers van de Rio de la Plata ligt een hoofd-
stad. In het noorden Montevideo. In het zuiden Buenos Aires,
een stad zo groot als een staat. Daar, in San Telmo, een van
de oudste wijken, nog gesticht door gevluchte Italianen en
ontsnapte negerslaven, de latere bakermat van de tango, de
wapensmokkel en de voetbalgekte, treffen wij Tony Hanssen
aan. Hijgend en zwoegend in een kitscherig gerenoveerd he-
renhuis, una casa de turistas, waar hij op de tweede etage een
Chinese matrone aan het bevredigen is, op haar aandringen
en tegen zijn goesting. Boven hun hoofden wiekt een gam-
mele ventilator, de charmant antieke airco steunt en rammelt
luider dan het bed.

Toch zweet Tony zich kapot. En hij is niet de enige, te
voelen aan de huid waar hij tegenaan stoot. Hij walgt van
zichzelf en heeft medelijden met mevrouw Bo Xiang. Maar
stoppen met haar te bevredigen doet hij niet. Ze zou het kun-
nen begrijpen als een afwijzing. Hoed u voor de wraak van
een gekrenkte vrouw op leeftijd. Tony staat voor een fortuin
in het krijt bij haar echtgenoot. Dus stoot hij voort.

Het is nog geen twee uur in de middag. De lantaarnpalen
buiten werpen amper schaduw.

EEN EXACTE NAAMGENOOT VAN TONY HANSSEN staat achtduizend kilometer daarvandaan eveneens te zweten, weliswaar zonder te bewegen. Hij staat in zijn eentje op een heuveltop, in een uithoek van het private wildpark dat hij is binnengedrongen in een wagen met vervalste nummerplaten. Het park heet Krokodilspruit en prijst zich al jarenlang aan als de parel van Mpumalanga, een provincie in het oosten van Zuid-Afrika. Hier dient de avond zich al aan. De hitte neemt af, het groen verliest zijn glans, er duiken gierende zwaluwen op. Straks valt de duisternis, volslagen en onherroepelijk als de machete in de nek van een springbok.

Tony Hanssen heeft dit park niet uitgepikt om zijn markante benaming, maar om zijn wildbestand en zijn ligging. De bescheiden luchthaven van Phalaborwa en de grens met Mozambique bevinden zich vlakbij, de grotere luchthaven van Polokwane ligt maar tweehonderd kilometer verderop, aan andere vluchtroutes ontbreekt het niet. Hij heeft de snelste 4x4 pick-uptruck op de kop getikt die er handje contantje te vinden was op de zwarte markt van Johannesburg. Het aanbod viel tegen. Het assortiment gestolen BMW's was groter. De meeste daarvan hadden behalve een uitnodigend chique leren bekleding en getinte ramen ook een opvouwbaar dak. Twee keer onveilig. In Johannesburg carjackers, in dit park vrijpostige leeuwen. De carjackers schieten je zonder uitleg de hersens uit het lijf, de leeuwen komen eerst liggen dommelen op je zeildoeken dak en rijten het dan pas open met hun klauwen. Voor je het weet ben je een snack. Je hoefde geen neuroot te zijn, hield Tony zich dagelijks voor, om te vrezen voor a worst case scenario. Vandaag de dag was paranoia een ander woord voor nuchterheid.

Tijdens zijn vorige verblijf, amper twee jaar geleden — toen nog in het gezelschap van zijn gezin — lazen hij en zijn vrouw in de krant met afgrijzen het relaas van een solitaire mannetjesolifant in de Kruger Wildtuin, hier vlakbij. Het dier

was, bij wijze van schijnaanval, trompettend en met zijn oren flapperend op een sportwagen afgestormd. De verschrikte bestuurder schakelde verkeerd. Vooruit in plaats van achteruit. De olifant begreep het als een tegenaanval. Hij rukte met zijn slurf het opvouwbare dak weg, kantelde met zijn slagtan- den de rest van het vehikel om en trapte het als een koekblik in elkaar tot het geschreeuw onder zijn poten verstomde. In een kadertje somde de krant andere recente dodelijke aan- vallen op. De nijlpaardmoeder bleef de grootste seriemoor- denaar. Je kwam best niet tussen haar en haar jong terecht, waarschuwde het commentaar. Ze attaqueerde je tegen dertig kilometer per uur, even wendbaar als een merrie, haar twee- duizendvijfhonderd kilo ten spijt. Ze trapte je tot moes, hoofd eerst, en keerde dan gezapig schommelend naar haar jong terug.

Tony bevindt zich hier al een uur. Het uitzicht blijft hem intimideren. Een oranjerode bol, laaghangend en buitenissig van omvang, doet het landschap zinderen als een Bijbelprent. Vóór hem ligt een toegangspoort naar nergens, gemaakt van twee rotswanden. Ze rijzen honderden meters hoog op, kilo- meters ver. Een majesteitelijk litteken, een ravijn dat zijn naam niet heeft gestolen: God's Own Window. De Veranda van de Allerhoogste.

Dichterbij, aan de voet van zijn uitkijkheuvel, lonkt een drenkplaats, omgeven door wat riet en een paar schamele, bestofte bosjes. Bij de waterlijn pikken steltvogels naar on- gedierte. Het oppervlak rimpelt dankzij het opstekende avondbriesje. Of dankzij de onzichtbare, getande muilen vlak onder de waterspiegel. In dit land ben je nergens zeker van — Afrika blijft Afrika, zeker voor de Europeaan. Tony kijkt nog één keer om zich heen en haalt dan het geweer te- voorschijn waarmee hij nooit eerder heeft geschoten. Zijn 4x4 staat als een pantservoertuig achter hem.

Het is voor het eerst sinds zijn legerdienst dat hij een schot

zal lossen. Hij vreest de knal dicht bij zijn oor, maar hij is nog beduchter voor de echo. Hoeveel minuten heeft hij, nadat de laatste weergalm zal zijn weggestorven in Gods Veranda? Hoe snel bereikt hij het gat dat hij vanmorgen in de afrastering heeft geknipt en provisorisch heeft toegedekt? Hij bevindt zich ver van alle gangbare routes voor bezoekende kiekjesjagers. Zijn iPhone moet dienen als kompas.

Met een hoekje van zijn klamme zakdoek poetst hij de glaasjes van de vizierkijker op. Muggen zoemen rond zijn slapen. De hemel kleurt steeds roder, alsof iemand zich in een teil warm water de polsen heeft geopend.

DE TONY IN KROKODILSPRUIT is iets jonger dan de Tony in San Telmo. Minder breed in de schouders, ook smaller in de lenden. Zijn haar is lichter en vertoont meer neiging om te krullen, zijn lippen zijn wat voller en zijn gezicht staat permanent verongelijkt, op het smartelijke af. Maar hun lengtes zijn vergelijkbaar, hun ogen van hetzelfde onbestemde bruin. Er zijn broers die meer verschillen van elkaar.

Misschien lopen er zelfs ergens nog een derde en een vierde naamgenoot rond, van ongeveer dezelfde leeftijd. Hanssen is een courant patroniem in hun land van herkomst, heel wat mannen van hun generatie heten Tony. Misschien vertonen ook die derde en vierde een zekere fysieke gelijkenis. Maar nooit zal tussen hen een band ontstaan zoals tussen deze twee. De ene wanhoopt, de andere mikt en knarsetandt, en ze weten geen van beiden dat de ander bestaat. Nog minder vermoeden ze dat hun levenswegen zich over luttele dagen zullen kruisen in weer een ander continent. Het kraambad van de toekomst.

Maar zover is het nog niet. Voorlopig zoeken in Afrika de mieren zich nog een weg over Tony's bestofte safarischoenen. En voorlopig piepen in Zuid-Amerika de veren van Tony's matras nog aanhoudend en zachtjes als gemartelde ratten.

eerste deel
NEERGANG

WAT ZOU MIJNHEER BO XIANG HIERVAN DENKEN, vraagt Tony Hanssen zich beklemd af, terwijl hij in San Telmo zijn voetzolen tegen de bedrand schrap zet om zijn liefdesarbeid meer pressie en diepgang te verlenen. Met goed gevolg. Het tot nu toe beschaafde, ingehouden hijgen van de matrone onder hem verandert in gekreun. Iets laags en dierlijks. En zonder reserve.

In de normale omgang is mevrouw Bo Xiang een en al reserve. De eeuwige glimlach die men de oosterling toedicht is wel aan haar besteed. De korrelige laag bleke make-up die ze elke ochtend op haar gezicht smeert, over haar geschoren wenkbrauwen heen, vertoont in de loop van de dag steeds meer barstjes, haarfijn als de nerven in een antieke tegel. Ze volgen een dubbel patroon. Dat van haar ouderdomsrimpels en dat van haar lachcraquelures. Een dubbele landkaart, palimpsest van een bewogen leven.

God weet wat heeft dat arme mens allemaal moeten meemaken in dat buitenmaatse land van haar, dacht Tony een kleine week geleden ook al, in het vliegtuig hierheen, zijn weldoenster van dichtbij gadeslaand. Ze lag naast hem op haar achterovergeklapte stoel, scheef in haar veiligheidsgordel hangend, een prooi in een web, haar ogen dicht, haar kleine mond obsceen geopend. Af en toe snurkte of smekte ze. De Boeing daverde beheerst, bijna nobel, door de zuurstofarme vrieskou.

Het was de eerste keer dat Tony mevrouw Bo Xiang ongestoord kon inspecteren van zo nabij. Haar oorlellen vertoonden meerdere gaatjes. Vlak voor het slapengaan had ze haar nieuwste aanwinst — twee zilveren vlindertjes met op

elke vlerk een diamantje — verwijderd en opgeborgen in haar handtas van Louis Vuitton. Samen met haar ringen, haar armbanden en haar Breitling-horloge. Waar was ze bang voor? Gauwdieven in first class? Haar adem rook naar pepermuntjes en haar tanden zagen eruit als te vaak gebruikte ivoren bikkels. Tony moest zich inhouden om zijn hand niet over die schunnig gerimpelde mond te leggen tot het ademen stopte.

Het zal je maar overkomen, dacht hij tezelfdertijd, niet zonder deernis. Geboren worden in China, kort na de oorlog, als vrouw. Hij ademde door zijn mond om aan de geur van de pepermuntjes te ontsnappen. Hongersnood, vluchtelingenstromen, propaganda. Dagenlang kabaal maken met potten en pannen, tot de mussen van vermoeidheid uit de lucht vallen. Af en toe een zuivering, of een week van euforie. Hoeveel doorzeefde lijken heeft ze gezien, hoeveel schijnprocessen en verkrachtingen? Toch blijft dat mens maar glimlachen, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Misschien is ze al aan het dementeren. En zo iemand commandeert me, zo iemand beschikt over mijn lot. Zijn hand tintelde opnieuw.

Maar hij keerde zijn blik van haar af en vroeg de stewardess om een gin-tonic. Bombay Sapphire, please. Een dubbele maat.

Overdag en van ver lijkt het aangezicht van mevrouw Bo Xiang op dat van een ongeschonden porseleinen pop, wit als kraakbeen. Haar wenkbrauwen overtekent ze, zwarter dan machineolie. Haar lippen stift ze dan weer in een rood dat glanst als de lak van een Italiaanse sportwagen. Ze bezit alles wat haar hart begeert. Haar kleren koopt ze in Parijs, haar schoenen en handtassen in Singapore, haar smartphones en fotoapparaten in Tokio. Alleen aan plastische chirurgie doet ze niet. De enige keer dat haar glimlach verdween, was toen Tony daar voorzichtig naar informeerde.

Vier dagen geleden, bij het rondstruinen over de breedste boulevard ter aarde, de Avenida 9 de Julio, craqueleerde haar aangezicht al vroeg in de ochtend. Ze barstte uit in een klaterende schaterlach. Zomaar. Alle Chinezen leden daaraan, wist Tony inmiddels, de vrouwen nog het meest. Een hoge, hikkende schater van jewelste. Hij vroeg zich af of er een aanleiding was. Meestal was die er niet.

Mevrouw Bo Xiang had diezelfde ochtend, meteen tijdens hun eerste ontbijt op Argentijnse bodem, haar plannen kenbaar gemaakt. Dit korte verblijf zou geen strandvakantie worden, waarschuwde ze. Luiheid was het voorrecht van de jongeren. Zij had geen tijd op overschot. Ze wilde zo veel mogelijk bezienswaardigheden scoren, met Tony als reisleider. Hij kreeg vrij baan. Waar hij ging, zou zij gaan. Alles was haar om het even, álles. Ze schoof hem evengoed een brochure toe waarin reeds enkele van de topattracties met rood waren omcirkeld. En oh ja! Dear Tony! Ze legde haar kleine, beringde hand op de zijne. Het klauwtje woog zwaarder dan je zou verwachten en het voelde koud en klam aan. Een busseltje verlepte asperges, pas uit het koelvak gehaald, flets afstekend naast het Pruisisch blauwe ontbijtlinnen, het vaasje met de roos, het schaaltje met de verse aardbeien. Ze logeerden toen nog in het Hilton aan de Puerto Madero, de spectaculair gerenoveerde havenwijk. Don't worry, dear Tony! Het klauwtje gaf een paar geruststellende klapjes en bleef vervolgens weer liggen op zijn hand. Alle kosten waren voor haar! Alsof ze niet altijd alle rekeningen betaalde. In haar portefeuille staken meer creditcards dan bankbiljetten. Er staken nochtans veel bankbiljetten in. Een waaier aan valuta. Ze koketteerde ermee zoals een snottaap met zijn voetbalplaatjes. Haar volledige collectie — thuis, in Guangzhou — bevatte een biljet in de grootste coupure van ieder land waar ze ooit geshopt had.

Ze hebben niet dezelfde trots als wij, dacht Tony, vriendelijk ja-knikkend maar zijn hand voorzichtig onder het klauwtje

vandaan trekkend. Ze imiteren ons. Ze imiteren alles. Ze verloochenen met plezier wie en wat ze zijn en ze voelen zich daar geen ogenblik door bedreigd, want ze zijn er zeker van dat ze zullen overwinnen op de lange termijn. Wij denken in eeuwen, zij in millennia. Wij zweren bij de eenling, zij weten beter. Zij geloven in hordes. In miljarden. Niemand staat dichterbij de kakkerlak. Hij stond zelf verbaasd van zijn sarcasme, maar zijn gedachte corrigeren deed hij niet. Hij stak nog snel twee aardbeien in zijn mond en ging staan, zijn stoel wegschuivend met de achterkant van zijn knieën.

Mevrouw Bo Xiang hing, toen ze op de Avenida 9 de Julio zomaar begon te schaterlachen, aan zijn arm. Ze hield haar mollige flank tegen hem aan gedrukt en wees, hikkend als een overjarige puber, naar de Obelisco. Een hoge, plumpe gedenknaald die pontificaal oprees in het midden van de boulevard, misplaatst als een voorbindpenis op een kinderbuik. Rond de voet van de naald waren patriottische perkjes en grasveldjes aangelegd, vol bloemen en hondendrollen. Dit was ze nu, de beroemde Plaza de la República. De naald was bovenaan niet afgerond, maar bekroond met een bescheiden, koddige piramide. Als je dan toch een lul wilt aanbidden als totempaal van je vaderland, kreunde Tony — nukkig, bleekjes, onder de jetlag — doe het dan goed. Zaag die piramide eraf en zet er een echte eikel op. Hij was opgestaan met hoofdpijn en een gevoel van misselijkheid, geen van beide was weggetrokken na de veel te zoete ontbijtkoffie, de aardbeien en de ook al mierzoete croissants.

Links en rechts van de Obelisco reden, over wel twintigbaanvakken, honderden auto's af en aan, de meeste driftig claxonnerend. Nog even en zijn hoofdpijn sloeg om in migraine. Hij had tijdens zijn omzwervingen een paar jaar in Jakarta gewoond, in Caïro, in Bangkok, hij was gewend geraakt aan helse verkeersdrukke, maar dit was anders. Hier ging dreiging

van uit. Hij hoorde hier niet te zijn. Hij wist dat en deze stad wist dat. Ze stond op het punt zich nu al tegen hem te keren.

Geen van de honderden passanten keurde het ongebruikelijke koppel een blik waardig. Businesslui, jonge moeders, bedelende veteranen uit de Falklandoorlog, skateboarders, agenten in hemdsmouwen, met zweetkringen onder de oksels en een wapenstok aan de gordel... Niemand kijkt hier raar op van wie dan ook, gnuifde Tony. Gejaagde onverschilligheid is troef. Of nee. Dit is het, natuurlijk: het beroemde Argentijnse cool. De onverstoorbaarheid van de gaucho, die pruimtabak spuwende cowboy die nog denkt af te stammen van de conquistadores. Die indianenverdelger met zijn O-benen en zijn ongeschoren kin, zijn leren hoed, zijn metalen matébekertje, zijn koeterspaans. Misschien is het van hun runderen dat ze hebben geleerd om zo ongeïnteresseerd om zich heen te kijken. Aandacht schenken en flirten zijn voor later, voor na het werk en na de hitte, in de nieuwe hitte van de houtvuren in hun grillrooms, waar ze elk een halve stier verorberen, als voorgerecht.

Daarna trekken ze, flink bezopen, naar hun schemerige milonga's, met hun goedkope wijnen, hun zweterige trekzakmuziek en hun spastische danspassen, tot het ochtendgloren toe. Bespottelijk. Wat zijn tangodansers anders dan twee in elkaar verstrengelde flamingo's met vallende ziekte? Tony voelde diepe afgunst opzetten, die grensde aan degout. Hij had die al voelen opzetten toen hij vorige week de eerste reisgids had opengeslagen. 'Stad van geroosterde zwezeriken met malbec!' 'Mystiek en romantiek, vereeuwigd in tijdloze muziek!' Ieder artikel kwam neer op hetzelfde. Veredelde volksdans en veredelde barbecue. Over de dictators en hun staatsgrepen werd gezwegen. Over hun vrouwen werd des te meer gezwijmd.

De enige die zich op de Avenida leek te storen aan dit rare koppel — een jonge gringo in designerjeans naast een Chi-

nese dwergvrouw, behangen met juwelen en lachend als een zwakzinnige — was een blaffende poedel. Duidelijk een ras-beest. Ook dat nog, kreunde Tony. Het is hier inderdaad, zoals voorspeld, 'Europa in het kwadraat'. Zelfs een hond dient om je status in de verf te zetten. Bij moslims en Aziaten hoefde je met zulke druktemakers niet aan te komen zetten. Bij zwarten nog minder. Die wisten waar een hond echt voor diende. Om hem te negeren of ernaar te schoppen. Het begin van alle beschaving.

De poedel rukte nijdig keffend aan zijn meterslange lijn, die telkens strak kwam te staan tussen de halsband om zijn nek en de riem om het middel van zijn oppas. Een stuurs, bebrild meisje van nauwelijks twintig, in citroengeel topje en limoengroene hotpants, met daaronder vuile gympen. Een prinses uit de hogere middenklasse, schatte Tony. Vandaag een nuffige studente, morgen het nukkige wijf van een oliebaron of een vleesoligarch. Ze droeg van die opzichtige witte oortjes, de juwelen van de hedendaagse jeugd, en haar borsten hobbelden brutaal en bevrijd alle kanten op. Aan haar broekriem hingen nog vier aangelijnde pronkhonden, de grootste een raszuivere Duitse herder, de kleinste een soort chihuahua. Het kon ook een rat zijn. Het was al de derde van dit slag hondenoppassen die ze waren gepasseerd. De meesten wandelden. Dit brillenmeisje jogde, door haar meute omgeven als een hemellichaam door zijn gek geworden satellieten. Alleen de poedel bleef achter, kwaad blaffend naar Tony, zich elke keer schrap zettend tegen de aantrekkende lijn. Een muitertje, een Argentijnse rebel, een gaucho op vier poten.

Hij werd kansloos meegetrokken, ruk na ruk, één keer bijna kokhalzend, tot vernieuwd jolijt van mevrouw Bo Xiang, die na de Obelisco nu ook het beestje pesterig nawees. Die Chinezen wijzen echt naar alles en iedereen, zuchtte Tony. Tenzij naar andere Chinezen.

Het meisje met de honden verdween verend in de menigte. Mevrouw Bo Xiang schudde haar porseleinen sierhoofd en monkelde iets in het Chinees. Tony knikte, zonder te vragen wat ze bedoelde. Hij was allang blij dat ze het nog steeds naar haar zin had. De eerste attractie waarop hij haar had willen vergasten — een rondleiding in het Teatro Colón, een van de grootste operagebouwen ter wereld — bleek gesloten wegens een vakbondsactie. Voor de ingang stond een delegatie van grimmige kameraden herrie te maken met koeienbellen, panfluiten, Inca-trommels, voetzoekers. Wat was dat toch met deze stad en haar kabaal? Hij verontschuldigde zich bij mevrouw Bo Xiang, maar ze leek de heisa normaal te vinden, zelfs gezellig, alsof Tony het allemaal zo gepland had. Ze straalde van levensvreugde. Misschien, huiverde Tony, ziet ze het als een eerbewijs aan haar communistische komaf. Hij troonde haar snel weg, voor ze het in haar hoofd kon halen om de voltallige stakerspost de hand te gaan schudden, of geld aan hen uit te delen. Dat mens was tot alles in staat.

Ze liet zich gewillig meevoeren, aan zijn arm, dankbaar grijnzend. Hij maakte zich wijs dat hij haar laag fond de teint kon horen craquelieren.

Zelfs op het kerkhof, een paar uur later, kapseisde haar goede humeur niet toen bleek dat Tony zich had vergist. Evita Perón lag ergens anders.

Hij had het kunnen weten. Ze waren een halfuur onderweg geweest. De taxi's waren hier zo goedkoop en zo talrijk dat de chauffeurs je maar al te graag verkeerd begrepen om wat extra kilometers te kunnen rijden. Nou ja — verkeerd begrepen? Tony had gevraagd naar 'het kerkhof met de beroemde doden' omdat hij de naam van de wijk was vergeten. Misschien hield de chauffeur meer van muziek dan van politiek als het aankwam op gecrepeerde helden.